

Finn Arnesen
Professor dr.juris
Senter for europarett
Universitetet i Oslo

Oslo, -

Besøksadresse:
Domus Media, Karl Johans gt. 47

Postadresse:
Postboks 6706, St. Olavs plass
0130 Oslo

Telefon (+ 47) 22 85 96 13
Telefax (+ 47) 22 85 96 10
e-post: finn.arnesen@jus.uio.no

Ansvarlig lærer 2. studieår,
1. amanuensis Christoffer Eriksen

Forslag til endringer i kunnskapskravene i EØS-rett

Etter høring blant faglærerne i EØS-rett, som alle har uttalt seg positiv om forslaget, tillater jeg meg å fremme nedenstående forslag til endringer i kunnskapskrav og anbefalt litteratur i EØS-rett. EØS-rett er i dag beskrevet slik:

«Faget behandler hovedtrekk av EU- og EØS-retten, og gir derunder en oversikt over rettskildene. Det behandler også EØS- institusjonene sett på bakgrunn av EUs institusjonelle oppbygging. Videre behandles vedtaksprosessen i EØS og EØS-avtalens virkning i norsk rett, sett på bakgrunn av de tilsvarende spørsmål i EU-retten.

Prinsipielle spørsmål vedrørende gjennomføringen av EØS-avtalen behandles i større dybde. Dette gjelder bl.a. de krav EØS-avtalen stiller til nasjonal gjennomføring, hvordan gjennomføringen faktisk har skjedd i Norge og hvilken status gjennomførte og ikke-gjennomførte EØS-regler har i norsk rett. Her behandles bl.a. spørsmålene om forrang og direkte virkning. Emnet knytter dermed an til problemstillinger som også behandles innenfor rammene av fagene menneskerettigheter, folkerett og statsrett.

På grunnlag av en generell oversikt over markedsreglene behandles reglene om fritt varebytte. Så vel forbudet mot importrestriksjoner som den generelle oversikten over markedsreglene knytter an til de EØS-rettslige elementene i forvaltningsretten.

Kunnskaper

Studentene skal ha god forståelse av:

- Kravene til gjennomføring av EØS-regler i norsk rett
- EØS-reglens betydning i norsk rett
- Reglene i EØS-avtalens hoveddel om fritt varebytte, med unntak av reglene om statlige handelsmonopoler

Studenten skal ha kjennskap til:

- Hovedtrekkene ved EU-retten og EØS-retten
- Institusjoner og beslutningsprosess i EØS
- Generelle hovedtrekk ved forbudene mot hindringer for bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital over landegrensene, og modifikasjonene i disse forbudene

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Identifisere, drøfte og løse rettsspørsmål i EØS-retten basert på EØS-rettslig metode
- Analysere hvilke begrensninger EØS-retten innebærer for Stortinget og forvaltningen og vurdere lovgivers mulighet til å regulere import, produksjon, omsetning og bruk av varer
- Formulere og formidle kunnskaper om EØS-rettslige problemstillinger
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene på dette området

Generell kompetanse

Studentene skal ha:

- En grunnleggende forståelse av hvordan internasjonal regulering av handel griper inn i nasjonale rettssystemer
- Forståelse av de grunnleggende elementene som inngår i internasjonale regler om handel»

Reglene om fri bevegelighet av personer, nærmere bestemt reglene om fri bevegelighet for arbeidskraft og om etableringsrett, bør inkluderes blant dem studentene skal ha god forståelse av. Dette har dels en pedagogisk og dels en praktisk begrunnelse.

Den pedagogiske begrunnelsen er at reglene om fri bevegelighet for personer er egnet til å belyse andre sider ved EØS-retten enn varereglene, og andre sider ved gjennomføringen i norsk rett. Det er særskilte regler om EØS-statsborgeres rett til innreise og opphold i lov 35/2008 utlendingsloven og i lov 81/2012, EØS-arbeidstakarlova. Det følger av utlendingsloven § 3 at loven gjelder i den utstrekning Norges folkerettslige forpliktelser ikke gir individene bedre rettigheter. De særskilte reglene for utlendinger omfattet av EØS-avtalens er å finne i utlendingsloven kapittel 13. Bestemmelsene søker å gjennomføre direktiv 2004/38, gjerne kalt unionsborgerdirektivet, i norsk rett. EØS-arbeidstakarlova gjennomfører forordning 492/2011 i norsk rett, og bestemmer at forordningen gjelder som lov. Dette innebærer at EØS-reglene om fri bevegelighet for personer er godt egnet til å illustrere EØS-reglenes betydning i norsk rett, både der det er et direktiv som danner bakgrunnen for bestemmelser gitt av norske myndigheter, og der EU/EØS-regler gjelder som norsk rett som sådanne. Lov 103/2009, tjenesteloven, søker å gjennomføre direktiv 2006/123, tjenstedirektivet, i norsk rett. Lovens kapittel 3 har særskilte regler om etableringsrett, og er godt grunnlag for formidling og drøftelse av etableringsrettslige spørsmål.

Rettsområdet er også godt egnet til å illustrere de muligheter og begrensninger som ligger i homogenitetsmålsettingen i EØS-avtalen. Dette fordi EU-retten om fri bevegelighet for personer er influert av unionsborgerskapet i EU, en konstruksjon som ikke har noen egentlig parallell i EØS-avtalen.

En inkludering av reglene om fri bevegelighet for arbeidskraft og etableringsrett vil etablere en tydelig forbindelse til jus 2211, og da kanskje først og fremst til den alminnelige forvaltningsretten og velferdsretten. Reglene om fri bevegelighet for arbeidskraft ved at de har trygderettslige implikasjoner, og reglene om etableringsrett ved at de har en klar forbindelse til bruken av tillatelser og vilkår som reguleringsverktøy.

Endelig vil en inkludering av reglene om fri bevegelighet for personer utvide tilfanget av mulige eksamensoppgaver. Slik det nå er, vil de oppgaver som gis, ligne svært på hverandre, og i den grad det introduseres variasjoner over elementene i oppgavene, blir de lett bli temmelig subtile. Den praktiske begrunnelsen for forslaget er at reglene om fri bevegelighet for personer reiser praktiske og aktuelle problemstillinger.

Skal det gjøres plass til reglene om fri bevegelighet for personer, må det foretas noen kutt. En nærliggende mulighet er å gjøre noe med fremstillingen av de emnene studentene skal ha kjennskap til i dag, og da først og fremst knyttet til bakgrunnen for EØS-samarbeidet, og institusjonene i EU og EØS. I Sejersted m.fl., EØS-rett, 3. utg., er dette behandlet over ca. 130 sider (kapitlene 1 til 6, det vil sidene 19 til 177, med enkelte utelatelser). I Knophs Oversikt over Norges rett, 14. utg. (2014) er de samme emnene behandlet i §§ 14 og 15, det vil si sidene 72 til 85. Fremstillingen i Knophs oversikt gir etter min vurdering den kjennskap gjeldende kunnskapskrav krever, slik at en erstatning av fremstillingen i Sejersted m.fl. kapitlene 1 til 6 med fremstillingen i Knophs Oversikt vil frigjøre ca. 115 sider, likevel slik at sidene i Knophs Oversikt nok ikke er like lettlete.

For så vidt gjelder en fremstilling av reglene om fri bevegelighet for personer, er fremstillingen i Sejersted m.fl. kapitlene 18 til 20 et godt utgangspunkt. Den går over ca. 70 sider. Avsnitt 20.6, ca. åtte sider om de særlige spørsmål nasjonale skatteregler reiser, er det liten grunn til å kreve at studentene leser.

Til sammen gir dette litt i underkant av 200 sider.

Ideelt sett bør også reglene om fri bevegelighet for tjenester omfattes av kunnskapskravene – de kombinerer elementer fra reglene om fri bevegelighet for personer og varer, har klare forbindelser til disse reglene, og reiser praktisk viktige spørsmål. Tjenestereglerne behandles i kap. 21 i Sejersted m.fl., en behandling som fyller ca. 35 sider. Jeg er imidlertid kommet til at kunnskapskravene da vil omfatte mer enn studiepoengene allokert til faget tillater, men dersom PMR skulle se annerledes på dette, vil det selvfølgelig være storartet. I forslaget nedenfor fremgår tjenestetillegget i parentesene.

Jeg foreslår at gjeldende læringskrav erstattes med følgende:

«Kunnskaper

Studentene skal ha god forståelse av:

- Kravene til gjennomføring av EØS-regler i norsk rett.
  - EØS-reglenes betydning i norsk rett.
  - Reglene i EØS-avtalens hoveddel om fritt varebytte, med unntak av reglene om statlige handelsmonopoler.
  - Reglene om fri bevegelighet for arbeidskraft.
  - Reglene om etableringsrett.
- (Reglene om fri bevegelighet av tjenester)

Studenten skal ha kjennskap til:

- Hovedtrekkene ved EU-retten og EØS-retten.
- Institusjoner og beslutningsprosess i EØS.
- Generelle hovedtrekk ved forbudene mot hindringer for bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital over landegrensene, og modifikasjonene i disse forbudene.

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Identifisere, drøfte og løse rettsspørsmål i EØS-retten basert på EØS-rettslig metode
- Analysere hva EØS-retten innebærer for Stortinget, forvaltningen og domstolene.
- Formulere og formidle kunnskaper om EØS-rettslige problemstillinger.
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene på dette området.

Generell kompetanse

Studentene skal ha:

- En grunnleggende forståelse av hvordan internasjonal regulering av økonomiske aktiviteter griper inn i nasjonale rettssystemer.
- Forståelse av de grunnleggende elementene som inngår i internasjonale regler om økonomiske aktiviteter.

I litteraturangivelsen for EØS-rett foreslår jeg følgende endringer:

Hovedlitteratur

Lilleholt, Kåre, utg., Knophs Oversikt over Norges Rett, §§ 14 og 15.

Sejersted, Fredrik, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad og Olav Kolstad: EØS-rett, 3. utgave, Oslo 2011. Følgende deler av boken dekker læringskravene:

Kapittel 7 med unntak av avsnittene 7.2.1 til og med 7.2.3., som går ut over læringskravene

Kapittel 8

Kapittel 9

Kapittel 14

Kapittel 15

Kapittel 16

Kapittel 17, med unntak av avsnitt 17.4, som går ut over læringskravene

Kapittel 18

Kapittel 19

Kapittel 20, med unntak av avsnitt 20.6, som går ut over læringskravene

(Kapittel 21)

Tillegglitteratur

- NOU 2012:2 Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU (Europautredningen)

Europautredningen beskriver alle sider ved Norges forhold til EU, og flere av kapitlene kan leses som utdyping for å forstå hvordan EØS-reglene i praksis fungerer, herunder bl.a. kap. 6, 7 og 10.

- Haukeland Fredriksen, Halvard og Gjermund Mathisen: EØS-rett, 2. utg. Fagbokforlaget 2014.

Boken kan leses som et alternativ til hovedlitteraturen, men dekker ikke kunnskapskravene med hensyn til reglene om fri bevegelighet.

- Haukeland Fredriksen, Halvard og Christian Franklin, Of pragmatism and principles – the EEA Agreement 20 years on, *Common Market Law Review* 2015 s. 629 til 684.
- Arnesen, Finn og Are Stenvik: Internasjonalisering og juridisk metode. Særlig om EØS-rettens betydning i norsk rett, 2. utg., Universitetsforlaget 2015.
- Haukeland Fredriksen, Halvard: Hvem avgjør tolkningen av EØS-avtalen? *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2010 s. 247 flg.
- Rogstad, Ole-Andreas: EU-domstolen avgjør ikke alltid tolkningen av EØS-avtalen, *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2011 s. 658 flg.
- Graver, Hans Petter, *Forvaltningsrett i markedsstaten. Studier i europeisering av forvaltningsretten*, Fagbokforlaget 2002.

Hovedvekten i faget EØS-rett er lagt på EØS-avtalen og hvordan den er gjennomført i norsk rett. Dersom man ønsker å fordype seg i den underliggende EU-retten, er tilfanget av relevant litteratur svært stort. To mulige innføringsbøker, som stadig kommer i nye utgaver, er:

- Neergaard, Ulla og Nielsen, Ruth : *EU-ret*, Thomson Reuters.
- Craig, Paul og de Burca, Grainne : *EU law. Texts, cases and materials*, Oxford.»

Vennlig hilsen

Finn Arnesen
Ansvarlig faglærer, EØS-rett